

Tämä on rinnakkaistallenne.
Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat
saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t):	Marjamaa, Minna; Tolonen, Tiina; Nyqvist, Antti; Juppi, Mira
Julkaisun nimi:	Opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjaus hyväksyttiin - mitä se tarkoittaa ammattikorkeakouluille?
Julkaisuvuosi:	2024
Versio:	Julkaistu versio
Lisenssi:	CC BY 4.0

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Marjamaa, M., Tolonen, T., Nyqvist, A. & Juppi, M. (2024). Opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjaus hyväksyttiin - mitä se tarkoittaa ammattikorkeakouluille? *Kreodi*, (1).

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024030610187>

Opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjaus hyväksyttiin - mitä se tarkoittaa ammattikorkeakouluille?

06.03.2024

Opinnäytetöiden avoimuuden osalinjaus hyväksyttiin Avoimen tieteen ja tutkimuksen ohjausryhmässä 5.2.2024. Jo viime syksynä Theseus-toimistossa alettiin valmistella osalinjauksen käyttöönottoa yhdessä Kansalliskirjaston kanssa. Mitä kaikkea uutta osalinjaus pitää sisällään?

[Opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjaus](#) julkaistaan virallisesti [AVOTT-kesäpäivillä kesäkuussa](#). Osalinjauksen tavoitteena on, että kaikkia linjauksen tavoitteita toteutetaan vuodesta 2025 eteenpäin, mikä tulee varsin pian. Siksi otamme varaslähdön ennen

varsinaista julkaisemista ja pohdimme, mikä on uutta ja mitä pitää tehdä. Seuraavassa käydään läpi pääkohtia linjauksesta.

Vastuunjako

Opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjaus määrittelee, että opinnäytetyön ohjaajan vastuulla on ohjata opiskelijaa avaamiseen liittyvissä kysymyksissä.

“Opinnäytetyön ohjaajan vastuulla on ohjata tekijää vastuulliseen avaamiseen liittyvissä kysymyksissä korkeakoulun ohjeistusten ja tuen avulla. Opinnäytetyön tekijän vastuulla on viime kädessä noudattaa annettuja ohjeita.”

Toisaalta kuitenkin korkeakoulun tehtävä on tarjota ohjaajalle ja tekijälle tukea ja opastusta. Tavoitteena on, että vuoteen 2025 mennessä korkeakoulut tarjoavat opinnäytetöiden ohjaajille ja tekijöille tukea ja opastusta opinnäytetöiden vastuulliseen avaamiseen ja että täten ohjaajilla ja tekijöillä on tarvittava osaaminen.

Päätavoite: kuinka täysi avoimuus ja seuranta toteutetaan?

Opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjaus määrittelee, että vuodesta 2025 eteenpäin hyväksytyt opinnäytetyöt ovat avoimesti saatavilla. Tämän voi ymmärtää niin, että tavoite on opinnäytetöiden täysi avoimuus.

Päätavoitteen saavuttamisen osalta täytyy miettiä, kuinka tämä voidaan Theseuksessa toteuttaa. Theseuksessa periaatteena on alusta asti ollut tarjota vaihtoehto täysin avoimelle opinnäytetyölle, vaikka käytännössä tämä toteutui vasta muutama vuosi sitten. Theseuksen nykyiseen malliin kuuluu ammattikorkeakoulusta riippuen joko vain avoin tai sekä avoin että käyttörajattu kokoelma ja opiskelijalla on oikeus itse valita, kumman valitsee. Ammattikorkeakouluilla voi olla myös joku muu sisäinen ratkaisu opinnäytetöiden suojaamiseen. Tätä on perusteltu tekijänoikeuslailla: opinnäytetyö on julkisuuslain mukaisesti julkinen, mutta ainoastaan metatiedot on vaadittu avoimeksi.

Osalinjauksen tavoitteeseen sisältyy vaatimus, että korkeakoulut arvioivat tämänhetkisen tilanteen omien opinnäytetöidensä osalta ja seuraavat avoimuuden kehittymistä. Tähän ei varsinaisesti ole työkalua.

Theseuksesta saadaan tallennettujen töiden määrät avoimessa ja käyttörajatussa kokoelmassa. Virtaan taas viedään tieto valmistuvista opiskelijoista, mutta sieltä ei löydy tietoa valmistuneen opiskelijan opinnäytetyön avoimuudesta. Theseukseen tallennettujen opinnäytetöiden ja Virrasta saatavaa valmistuneiden opiskelijoiden määrää ei voi suoraan verrata keskenään, sillä iso osa töistä tehdään yhteistyönä useamman opiskelijan kesken. Tässä olisi hyvä paikka kehittää Virtaa työkaluksi, josta näkyisi suoraan seurantaa varten korkeakoulun opinnäytetöiden tai valmistuneiden opiskelijoiden opinnäytetöiden avoimuusprosentti.

Osalinjauksen toimenpiteet määrittelevät ohjauksen sisältöjä

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä on pyritty avaamaan jo vuodesta 2008, mutta opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjaus tuo yllättävänkin paljon uusia toimenpiteitä monen ammattikorkeakoulun näkökulmasta. Seuraavassa käydään läpi osalinjauksen määrittelemät toimenpiteet ja mietitään niiden toteuttamista ammattikorkeakouluissa.

”Kaikilla opinnäytetyön tekijöillä on tasavertainen mahdollisuus julkaista opinnäytetyönsä avoimesti riippumatta esimerkiksi arvosanasta, tutkimusalasta, rahoituspohjasta tai uravaiheesta.”

Tämä on toteutunut ammattikorkeakouluissa Theseuksen alusta asti. On hyvä, että tämä ilmaistaan osalinjauksessa nyt selkeästi.

Osalinjauksessa nostetaan esiin seuraavat keskeiset teemat, joista tulee tarjota ohjausta opinnäytetyön ohjaajille ja tekijöille:

Keskeiset toimenpiteet
ammattikorkeakouluille:

1. Opinnäytetyön vastuullinen avaaminen

1. Lait, jotka liittyvät opinnäytetyön julkistamiseen ja avaamiseen eli muun muassa [tietosuoja-asetus](#), [tekijänoikeuslaki](#)
2. Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet opinnäytetyössä

2. Creative Commons -lisenssien valinta ja käyttö

1. Korkeakoulut laativat opinnäytetöiden ohjaajille ja tekijöille ohjeistuksen opinnäytetöiden vastuulliseen avaamiseen.
2. Organisaatiot tarjoavat opinnäytetyön ohjaajalle ja tekijälle tukea sopivan avoimen lisenssin valinnassa. Kolmansien osapuolten oikeuksiin on kiinnitettävä huomiota lisensoinnissa.
3. Opinnäytetöiden metatiedot, poisluettuna tiivistelmät, julkaistaan avoimesti CC0-lisenssillä.

3. Opinnäytetyön saavutettavuus:

1. Korkeakoulut tarjoavat opinnäytetöiden tekijälle saavutettavan mallipohjan tekstimateriaalille sekä ohjeet ja tukea sen käyttöön.
2. muihin opinnäytetyömuotoihin tarjotaan tukea, jotta tekijä pystyy tekemään niistä saavutettavia.

4. Aineistonhallintasuunnitelma ja FAIR-periaatteet:

1. Opinnäytetyön tekijä laatii aineistonhallintasuunnitelman opinnäytetyön tason vaatimassa laajuudessa, jos opinnäytteessä käsitellään tutkimusaineistoa. Sekä ohjaaja että opinnäytetyön tekijä hallitsevat ja osaavat soveltaa FAIR-periaatteita.
2. Vuodesta 2025 lähtien korkeakoulu tukee ja kouluttaa opinnäytetyön ohjaajaa ja tekijää aineistonhallinnassa.
3. Organisaatio tarjoaa näiden hallintaan tukea esim. ohjeiden muodossa. Jos opinnäytetöihin sisältyviä tutkimusaineistoja avataan, niiden osalta menetellään [tutkimusaineistojen ja -menetelmien avoimen saatavuuden linjauksen](#) mukaisesti.

5. Opinnäytetyösopimus:

1. Korkeakoulu tarjoaa opinnäytetöihin sopimusmallipohjan yhteistyöhön yritysten ja muiden organisaatioiden (kuten tutkimuslaitosten) kanssa. Sopimusmallin osana määritellään avoimuuden ehdot.

2. Samoin tarjotaan sopimusmallipohja yhteistekijyyttä varten, minkä avulla määritellään avoimuuden ehdot

Creative Commons -lisensointi ja sen ohjaus

Theseuksessa on ollut mahdollista käyttää Creative Commons -lisensoijia palvelun käyttöönotosta vuodesta 2009 lähtien. Alun perin Creative Commons -lisensoijien käyttöönottoon konsultointiin open access -palveluiden lisenssikäytäntöihin erikoistunutta [Turre Legal-lakiasiantuntijaa](#). Theseukseen on tehty paljon [ohjeita lisenssien käytöstä](#) ja viimeisimpänä [havainnollinen infograafi lisenssien valintaan](#).

Tästä huolimatta Creative Commons -lisenssit ovat todennäköisesti ainakin osalle opinnäytetyön ohjaajista ja tekijöistä vieraita asioita, vaikka niihin perehdyttämisen tärkeys tiedostettiin jo Theseuksen syntyvaiheissa. Perehdyttämisessä on edelleen paljon tekemistä korkeakouluissa.

Aineistohallintasuunnitelman teon aloittaminen ja sopimus

Opinnäytetöiden avoimuuden osalinjaus määrittää yksiselitteisesti, että opinnäytetyön tekijä laatii aineistohallintasuunnitelman, jos opinnäytetyössä syntyy aineistoa. Tämä linja tulee varmasti uutena asiana osalle ammattikorkeakouluista. Osalinjaus korostaa korkeakoulun roolia opinnäytetyön tekijöiden sekä ohjaajien kouluttamisessa aineistohallinnan osaamiseen.

Niille ammattikorkeakouluille, joille aineistohallintasuunnitelman laatiminen on uusi asia, [Arenen sivuilta löytyy aineistohallintasuunnitelma ja -ohje](#). Viime keväänä järjestettiin Avoin TKIO -verkostossa webinaari aineistohallintasuunnitelman teosta, sen materiaalit ovat avoimesti saatavilla [verkoston eDuunissa](#).

Toimenpiteissä mainitaan myös opinnäytetöiden sopimusmallipohjat, jotka on tarkoitettu yhteistyöhön yritysten ja muiden organisaatioiden kanssa. Ammattikorkeakoulujen opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihankkeessa [Avoin TKI, oppiminen ja innovaatioekosysteemi](#)

[\(2018–2022\)](#) luotiin yhteinen opinnäytetyösopimuskokonaisuus, jonka sopimukset ovat avoimesti käyttöön otettavissa. Niin kutsutun [opinnäytetyösopimusrepun](#) käyttöön otosta löytyy materiaaleja muun muassa em. hankkeen keskeisistä tuloksista koostetusta [Keittokirjasta](#) sekä [Avoin TKIO -verkoston järjestämistä webinaareista](#).

Linjauksessa ei oteta kantaa siihen, miten aineistonhallinnan etenemistä opinnäytetyöissä seurataan. [Arenen aineistonhallintasuunnitelmaohjeessa](#) sanotaan, että aineistonhallintasuunnitelma tehdään opinnäytetyösuunnitelman yhteydessä. Hyvä kysymys myös on, mihin aineistonhallintasuunnitelma tallennetaan, jos suunnitelmien tekoa halutaan seurata kansallisesti. Osa ammattikorkeakouluista on tallentanut suunnitelman Theseukseen opinnäytetyön yhteyteen, mutta tästä ei ole tehty yhteistä päätöstä.

Metadatan CC0-lisensointi

Theseus-toimisto ja Kansalliskirjasto ovat selvittäneet syksystä 2023 lähtien metadatan lisensointiin liittyviä kysymyksiä. Metadatan jatkokäytön vuoksi järjestelmissä, esimerkiksi Finnassa, käytetään CC0-lisenssiä, joka kertoo ettei dataan kohdistu tekijänoikeutta ja se on vapaasti käytettävissä.

Metadatan CC0-lisensointi aiheuttanee joitakin muutostarpeita Theseuksen nykyiseen metadata-käytäntöön. Tällä hetkellä Theseuksessa metadataa ja tiivistelmää käsitellään avoimena, sekä avoimessa että käyttörajatussa kokoelmassa, ikäänkuin tiivistelmä ja metadata olisivat CC0-lisensoituja. Ne haravoidaan avoimen rajapinnan kautta Finnaan sekä avoimia aineistoja haravoiviin palveluihin, esimerkiksi Coreen. Metadata ei kuulu tekijänoikeuden piiriin, mutta tiivistelmä kuuluu, ja tämä pitäisi jatkossa saada selkeästi osoitettua niin tallentajalle, käyttäjälle kuin Theseusta haravoiville palveluillekin.

Tiivistelmien avoimesta saatavuudesta on hyötyä esimerkiksi tiedonlouhinnan kannalta mutta myös siksi, että se vähentää tietopyyntöjä käyttörajatusta kokoelmasta. Pelkkä otsikko tai metadata eivät välttämättä kerro riittävästi opinnäytetyön sisällöstä.

Theseuksen tietueisiin suunnitellaan huomautuskenttää, jossa kerrotaan tarkemmin oikeuksista eli määritellään sekä tiivistelmän, metadatan kuin itse opinnäytetyön käyttöoikeudet.

Opinnäytetöiden avoimuuden seuranta

Opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjaus ei määrittele kovinkaan tarkasti sitä, mitkä toimenpiteistä ovat varsinaisia seurattavia kohteita. Ainoastaan opinnäytetöiden avoimuuden seuranta nostetaan ja kuten edellä kuvattiin, siihen ei ole vielä työkaluja.

Tämän kevään avoimen tieteen ja tutkimuksen seurannassa ei ole vielä indikaattoreita opinnäytetyön avoimuudelle. Mielenkiintoista on, minkälaisia indikaattoreita opinnäytetöiden avoimen saatavuuden osalinjauksesta luodaan. Jos esimerkiksi aineistohallintasuunnitelmia ei oteta mukaan kansalliseen seurantaan, voi niiden tekeminen jäädä kuolleeksi kirjaimeksi. Tarvitaan seurantatyökalujen kehittämistä kansallisella tasolla.

Tavoitteiden toteuttamisen määräaika - vuosi 2025 - tulee nopeasti. Suunnittelemme vielä keväälle ja syksyille webinaareja Theseus-toimistossa ja Avoin TKIO -verkostossa yhteistyönä tukemaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetyön vastuullisen avoimuuden toimenpiteiden aloittamista ja kouluttamista opinnäytetyön ohjaajille ja opiskelijoille.

Kirjoittajat

Minna Marjamaa

asiantuntija

Laurea-ammattikorkeakoulu

[Kirjoittajan muut artikkelit >](#)

Tiina Tolonen

Informaatikko

Tiina Tolonen on informaatikko Tiedekirjasto Pegasuksessa, joka palvelee Oulun yliopistoa ja Oulun ammattikorkeakoulua.

[Kirjoittajan muut artikkelit >](#)

Antti Nyqvist

tietoasiantuntija

Haaga-Helia

[Kirjoittajan muut artikkelit >](#)

Mira Juppi

tietopalvelupäällikkö

Savonia-ammattikorkeakoulu

[Kirjoittajan muut artikkelit >](#)

Artikkelin tiedot

Kirjoittaja: Minna Marjamaa, Tiina Tolonen, Antti Nyqvist, Mira Juppi

Numero: 1/2024

Kuvat: Kuvat generoitu Firefly-työkalulla kehoitteella: One man and three women are doing their thesis on a computer on a hike in the woods.

URN: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024030610187>

Lisenssit

Tämä teos on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisensillä](#).